

АНАЛІЗ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ НОМІНАНТІВ: ШЛЯХ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

В умовах реформування української системи освіти якість стає важливим фактором, який визначає перспективність поставлених завдань та ефективність їх виконання. "... Якість освіти особистості залежить від якості освітніх послуг, основним показником якого є зміст навчального матеріалу та сутність освітнього процесу" [1: 206].

Перед педагогікою вищої школи стоять значні проблеми в організації навчального процесу, який би оптимально формував уміння і навички студентів, і тим самим створював необхідні передумови для подальшого успішного навчання у виші.

Щоб займатися якоюсь справою, до того ж інтелектуальною, майбутній спеціаліст повинен досконало володіти певним матеріалом. Майбутньому лікарю в процесі набування знань необхідно навчитися створювати складні розумові операції. Це значить – уміти уважно слухати, виокремлювати головне в одержаній інформації, порівнювати, зв'язувати наявні знання з новими, критично аналізувати одержану інформацію, робити висновки тощо.

Розвиток медицини як науки та її вплив на стан сучасної медичної термінологічної лексики, яка відбивається в появі нових методів і способів лікування, профілактичних і діагностичних захворювань, створенні нових лікарських препаратів та медичних приладів, що потребують нових номінацій, пояснюють динаміку розвитку медичної термінології.

На жаль, студенти не завжди досконало оволодівають так необхідним для них матеріалом. Вивчаючи латинську термінологію на першому курсі, вони практично втрачають навички виписування рецептів, не готові до сприйняття анатомічних та клінічних дисциплін.

Щоби свідомо вивчати і краще запам'ятовувати медичні терміни, необхідно навчитись аналізувати ці слова, тобто знаходити корінь, суфікс, основу, закінчення; вміти визначати походження слова; розуміти значення найбільш уживаних грецьких і латинських елементів, з яких утворено термін; запам'ятовувати певну кількість синонімів.

Для сучасної української термінологічної традиції є використання інтернаціональних елементів, форм, що прийшли з латинської та грецької мов. Особливо різноманітною за своїм походженням є медична термінологія. Встановити межі і кількість термінів, що її обслуговують, дуже важко. Термінологічний склад цієї науки постійно поповнюється новими елементами.

З погляду походження медичні терміни належать до одного з найдавніших шарів термінологічного словника нашої мови, тому протягом багатовікової історії її розвитку в них відбилися майже всі основні мовні засоби словотворення, які забезпечували можливість творення нових назв. Щодо словотворчої структури українські медичні терміни можна поділити на три типи: термін – просте слово, термін – складне слово, термін – словосполучення. У термінотворенні слів такого лексикону використані всі види морфологічного словотвору: суфіксальний, префіксальний, префіксально-суфіксальний.

Інтернаціональні суфікси прийшли в українську мову разом з новими для неї поняттями. Наприклад, значна частина термінів на означення процесу дії утворена за допомогою інтернаціонального суфікса **-аці-я** від дієслівних основ: оперувати – операція, адаптувати – адаптація.

Суфікс **-ом(а)** вживається при творенні термінів, що означають пухлини: фіброма, остеома, саркома, глаукома. За допомогою суфікса **-ит(ит)** у медичній термінології утворюються терміни на позначення патологічного стану запального характеру, наприклад: неврит, гастрит, радикуліт тощо.

Основну семантичну роль у префіксально-суфіксальному утворенні відіграє префікс, який, безперечно, має значення уточнювального характеру.

Найбільшою продуктивністю серед власне українських префіксів відзначається префікс **без-**, який вказує на відсутність певної ознаки чи якості: безплідність, безматок... За допомогою префікса **без-** утворюються прикметники, що виступають компонентами цих термінів: безхребетний, безсім'яний, безсонний.

Частина українських медичних термінів виникла на основі сполучення іменника з прийменником **між**, який перейшов у розряд префіксів і вказує на розміщення між чимось, наприклад: міжклітинний, міжплодний, міжхребетний і т. ін.

У термінах від віддієслівних іменників і префікса **роз-**, префікс **роз-** вказує на процес розгортання та перебігу дії: розмноження – відтворення організмом нових особин.

Складові частини латинських слів можуть вживатись у словотворі як терміноелементи. Наприклад, терміноелемент – **algia** в похідних словах вказує на біль без причини: **gastralgia** – біль у шлунку; **myalgia** – біль у м'язах. Кінцева частина складних слів, звичайно, є основним словом, початкова частина служить означенням. Наприклад: дерматологія – наука про хвороби шкіри.

Терміноелементи регулярно вживаються також у назвах лікарських засобів. Значна їх кількість є фізіологічного та фармакологічного характеру:

та інші вказують на хімічний склад препарату.

При творенні українських медичних термінів перевага на сучасному етапі віддається словотворчим формантам греко-латинського походження таким, як: **транс-**, **дис-**, **гіпер-**, **гіпо-** (**трансплантація**, **дистрофія**, **гіпертонія**, **гіпотонія**). Так префікс **дис-** вказує на розлад функції, префікс **гіпо-** – на нестачу того, що названо основою слова, а **гіпер-** – на надмірність чогось.

Сучасна медична терміносистема багата термінами-композиціями. За способом творення і структурно-морфологічними ознаками їх можна поділити на кілька типів: 1) складні терміни, компонентами яких є основи іменників, поєднані між собою інтерфіксами **о**, **е**, наприклад: жовчоутворення, крововилив; 2) складні терміни, утворені поєднанням основи іменника з компонентом дієслівної основи: стравохід; 3) складні терміни, утворені поєднанням основи прикметника іменниковою основою: далекозорість.

Існують інші способи словотворення, наприклад, численні назви лікарських препаратів є умовними складноскороченими словами, які утворені шляхом довільної комбінації двох чи більше складів або відрізків словосполучень.

Термін **"вікасол"** складається з трьох складів, вилучених із латинських слів: **vitaminum K(a) solubile** – синтетичний

водорозчинний аналог вітаміну К. Назва препарату **димедрол** складається з трьох складів, які взяті з наукової назви речовини: диметиліміноетилового ефіру бензгідролу гідрохлориду.

В українській мові складні слова утворюються сполученням двох-трьох слів за допомогою голосних **-е** та **-о** (нос-о-глотка, кров-о-обіг). Якщо з двох слів, що з'єднуються, друге починається з голосної, єднальна голосна в таких випадках дуже часто випадає, наприклад: невралгія.

Особливістю міжнародних терміноелементів є те, що вони майже не виступають самостійними словами, а цю функцію виконує тотожне за значенням національне слово. Наприклад: терміноелементи **гем...**, **гемато...**, **гемо...** у складних словах відповідають поняттю "**кров**", але самостійно в цьому значенні не вживаються; їх замінюють українські слова кров, кров'яний, а вони є лише складовими елементами термінів-комполітів: гематома, гематологія.

Терміноелементи класичних мов можуть поєднуватися з різними за походженням основами. Є в українській термінології терміни, утворені шляхом поєднання компонентів грецького походження (нейрохірургія); греко-латинського (авітаміноз, вакцинотерапія). Такі утворення стали невід'ємним складником української медичної терміносистеми.

Практика показує, аналіз складових частин медичних термінів сприяє засвоєнню великої кількості термінів, оскільки саме аналіз розвиває у студента мовну інтуїцію, без якої вивчення мови практично немислиме. Отже, викладач дає студенту ключ до рецептивного оволодіння великою кількістю термінів на основі зорово-слухових і логічних асоціацій. Безперечно, значення слова, якому властива певна внутрішня форма, визначається із його словотворчої структури. Студенту необхідно знати кореневі і словотворчі елементи терміна, розуміти їх зв'язки, аналізувати їх.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Кремень В.Г.* Глобалізаційний вимір раціональності / В.Г. Кремень // V Міжнародна науково-практична конференція – семінар керівників ВНЗ та вчених-дослідників із проблеми освіти. – Х: Вид-во. НУА, 2007. – 264 с.
2. Латинский язык и основы медицинской терминологии: Учеб. / М.Н. Чернявский, Е.П. Тверковкина и др.; Под общ. ред. М.Н. Чернявского. – 2-е изд., перераб. И доп. – Мн.: Выш. шк., 1989. – С. 132-200.
3. *Світлична Є.І., Толоч І.А.* Латинский язык: учебник / Є.І. Світлична, І.А. Толоч. – Х.: Изд-во НФАУ: Золотые страницы, 2002. – С. 81-82.
4. Словник медичних термінів [В.Й. Кресюн, Ю.І. Бажора та ін.]. – Одеса: Маяк, 1994.
5. Склад і структура термінологічної лексики української мови. – К.: Наукова думка, 1984. – 74 с.
6. *Шкатова Л.А.* Заметки о членности медицинских терминов. – В кн.: Развитие современного русского языка, 1972. М.: Наука, 1975, С. 151-159.
7. *Шлихта М.И.* К вопросу о путях интернационализации научной терминологии (На материале медико-биологических терминов) / М.И. Шлихта // В кн.: Вопросы словообразования в индоевропейских языках. – Томск, 1976. – Вып. 1. – С. 101-111.

Подано до редакції 14.08.09.

РЕЗЮМЕ

У статті подано способи і продуктивні моделі термінологічного словотворення в процесі збагачення словникового запасу студентів. Наведено приклади внутрішньої форми медичних термінів. Автор розглядає ефективні методи вивчення і швидкого засвоєння медичної термінології.

Ключові слова: термін, термінологія, терміноелементи, термінотворення.

Е.П. Копица

АНАЛИЗ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИХ НОМИНАНТОВ: ПУТЬ ОПТИМИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА

РЕЗЮМЕ

В статье представлены способы и продуктивные модели терминологического словообразования в процессе обогащения словаря студентов. Дано внутреннюю форму медицинских терминов. Автор рассматривает эффективные методы изучения и быстрого усвоения медицинской терминологии.

Ключевые слова: срок, терминология, терминологические элементы, терминологическое образование.

Ye. P. Kopytsa

ANALYSIS OF TERMINOLOGICAL NOMINANTS – A WAY OF OPTIMIZING LATIN STUDIES SUMMARY

The article presents some ways and productive models of terminological word-formation in the process of enlarging students' vocabulary. It gives the inner form of medicine terms. The author analyzes some effective methods of learning and quick mastering medicine terminology.

Keywords: term, terminology, terminological elements, term-formation.
